

Exz. archiwainy IBL

Казиміръ Бродзинскій и чехи.

Двадцатые годы минувшаго столѣтія въ исторіи славянскихъ изученій имѣютъ выдающееся значеніе. Знаменитое славянское путешествіе П. И. Кеппена (1821—1824) положило начало нашимъ ученымъ поѣздкамъ на Западъ, въ славянскія земли, открывало новую эпоху въ изученіи славянства, а его обстоятельная „Записка о путешествіи по Словенскимъ землямъ и архивамъ“¹⁾ явилась драгоценнымъ руководствомъ для послѣдующихъ ученыхъ путешественниковъ по славянству. Она, несомнѣнно, сослужила хорошую службу не одному изъ нихъ.

Вслѣдъ за Кеппеномъ, такъ сказать, по пятамъ его и слѣдя въ извѣстной степени указаніямъ его замѣчательной Записки, на славянскій Западъ отправляется избранникъ Королевскаго Варшавскаго университета, полякъ Андрей Кухарскій, путешественникъ неутомимый, настойчивый въ своихъ стремленіяхъ, усидчивый въ работѣ, но къ сожалѣнію необыкновенно увлекающійся, приступающій къ рѣшенію самыхъ разнообразныхъ и рискованныхъ задачъ съ весьма незначительными научными средствами.

Какъ для Кеппена, такъ и въ славянскомъ путешествіи Кухарскаго Прага была однимъ изъ важнѣйшихъ этаповъ. Кеппенъ закончилъ здѣсь кругъ славянскихъ поѣздокъ, Кухарскій началъ ихъ изъ Праги. Отправившись въ концѣ 1825 года въ путь, Кухарскій уже въ январѣ 1826 г. прибылъ въ Прагу. Но онъ былъ

¹⁾ Библиогр. Листы, 1825, № 33—34.

2062

INSTYTUT
BADAŃ LITERACKICH PAN
BIBLIOTEKA
00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 72
Tel. 26-68-63

не первый польскій ученый гость въ кругу пражскихъ подвижниковъ науки и литературы.

Значительно раньше Кухарскаго Прагу посѣтилъ профессоръ варшавскаго университета, извѣстный поэтъ Казиміръ Бродзинскій. Правда, онъ пробылъ здѣсь недолго, заѣхавши въ Прагу только по пути, направляясь въ Италію, но остановка эта вызвана была желаніемъ ближе познакомиться съ представителями чешской науки и литературы. Славянство, прежде всего—славянская народная поэзія давно уже привлекали его вниманіе, и онъ охотно посвящалъ ей свои поэтическіе досуги. При содѣйствіи Б. Раковецкаго и В. Скороходъ—Маевскаго онъ переводитъ на польскій языкъ нѣкоторыя пѣсни „морлапкія“, сербскія и чешскія и, увлеченный изданіями произведеній народнаго творчества русскими и чешскими, выражаетъ мысль о необходимости издать сборникъ польскихъ народныхъ пѣсень, со включеніемъ въ нихъ пѣсень и другихъ народовъ.¹⁾ Въ этомъ отношеніи Бродзинскій высказывалъ желаніе, къ осуществленію котораго какъ разъ въ это время приступалъ Челаковскій, издавшій въ 1822 г. первый томикъ своихъ „Славянскихъ народныхъ пѣсень“. Съ дѣятельностію чешскихъ ученыхъ и литературныхъ дѣятелей Бродзинскій былъ знакомъ еще до прибытія въ Прагу, и Бродзинскаго, какъ поэта, знали въ Прагѣ до встрѣчи съ нимъ.

Бродзинскій прибылъ въ Прагу въ самомъ концѣ марта 1824 г.²⁾ и здѣсь ближе всего сошелся, повидимому, съ Челаковскимъ и Ганкой. Къ сожалѣнію, у насъ нѣтъ болѣе подробныхъ свѣдѣній о ихъ взаимныхъ отношеніяхъ, и только нѣсколько незначительныхъ замѣчаній о нихъ сохранилось въ письмахъ Челаковскаго къ другу Камариту.³⁾ Изъ этихъ писемъ мы

---

¹⁾ См. его «Uwagi nad potrzebą wydania wyboru poezyj dla młodzieży, zbioru pieśni duchownych i narodowych», представленныя въ 1821 г. варшавскому Towarzystwu Królewskiemu Przyjaciół Nauk, у А. Краушара, Том. Król. Przej. Nauk, ks. III, 1904, str. 433—439.

²⁾ Въ письмѣ къ Камариту, писанномъ «posledniho března» (последняго числа марта), Челаковскій говоритъ; «Včera právě večir mne navštívil Brodzinski». Sebrané listy, 154.

³⁾ Sebrané listy, p. 154, 160, 171.

узнаемъ, что Бродзинскій подъ руководствомъ Ганки занялся чтеніемъ Краледворской рукописи, которую тогда же задумалъ перевести на польскій языкъ. Съ Челаковскимъ онъ велъ бесѣды по волновавшему въ это время чешскихъ писателей вопросу о стихосложеніи, такъ какъ самъ занимался вопросомъ о польской просодіи и сдѣлалъ нѣкогда опытъ замѣнить неуклюжій силлабъ тоническимъ размѣромъ.¹⁾ Но эти собесѣдованія и практическія упражненія съ Челаковскимъ въ чтеніи чешскихъ „часомѣрныхъ стишковъ“ не принесли Бродзинскому пользы. Напротивъ, въ письмѣ изъ Варшавы отъ 13 января 1825 г. Бродзинскій прямо жалуется на чеховъ, что они разрушили его недостаточно прочныя принципы просодіи. „Nie mam nadziei, aby ja Polakom przycięć można“, писалъ онъ Челаковскому.²⁾ Познакомившись и подружившись съ Челаковскимъ, Бродзинскій узналъ отъ него о его литературныхъ проектахъ и особенно живо интересовался его изданіемъ славянскихъ народныхъ пѣсенъ. Изъ Карловыхъ Варовъ онъ проситъ своего друга прислать ему отпечатанные листы второго тома: это будетъ для него пріятнѣйшее чтеніе и вмѣстѣ съ тѣмъ упражненіе въ чешскомъ языкѣ и дастъ ему возможность поскорѣй ознакомить съ изданіемъ польское общество. Дружба двухъ поэтовъ скрѣплена была посвященіемъ Челаковскимъ Бродзинскому вышедшаго въ 1825 г. второго тома славянскихъ народныхъ пѣсенъ.³⁾ Бродзинскій въ первые дни знакомства съ Челаковскимъ написалъ ему на память слѣдующее стихотвореніе:⁴⁾

¹⁾ См. Арабажина, Каз. Бродзинскій. Кіевъ, 1891, стр. 285.

²⁾ „Zoufal nad vší možností časoměrných polských veršů, blahoslaviv nás“, сообщалъ Челаковскій о результатахъ своихъ бесѣдъ по этому вопросу Камариту. Sebr. listy, 171.

³⁾ Słowanské národnj pjsně. Djl druhý. W Praze. 1825. Посвященъ: „Příteli swému wáženému a milému, Kazimjrowi Brodzińskému, Professorowi krasowědy a literatury Polské, spolj tagemnjku při universitátu Warsawském“.

⁴⁾ Сообщаемъ его въ точной копіи съ подлинника, сохранившагося въ бумагахъ Челаковского. Оно напечатано было въ ж. Tygodnik liter., 1842, str. 355, но съ нѣкоторыми отступленіями отъ оригинала.

Ćzelałowskiemu.

Czyli ciebie anioł wodził,
Gdys lube Sławiańskie wianki,
Podobne tchnieniom kochanki
Na swojskich polach znachodził?

Z silnych piersi wydawane
Przebrzmiały iuż oyców pienia,
Grody w rumach rozsypane
Płaczą dawnego znaczenia.

Ale nagrodzą te straty
Spiewy Sławianek nadobne
I uwieńczą w polne kwiaty
Głazy oyczyzny nagrobne.

Gdzie pieśń tak miłą i czystą
Jeszcze miłość wydać zdoła,
Tam kiedyś sławę oyczystą
I Bojan z grobu wywoła.

Niewinność pieśni twych cecha,
Ocal ie Sławian plemieniu,
Po stratach i w ucisnieniu
Niewinność iedną pociechą.

3 kwietnia 824.

K. B.

* * *

Въ тотъ же день онъ записаль въ знаменитый альбомъ Ганки слѣдующія строки, свидѣтельствующія о глубокомъ уваженіи польскаго поэта къ дѣятельности второго пражскаго друга и наставника:

„Czech i Polak, po iednėj idziemy kolei,
Sława nasza w przeszłości, oyczyzna w nadziei.
Jedne są nasze straty i cele, i chęci,

Żyamy dla dobra synów, dla oyców pamięci.
Tyś wzbudził męzkie pienia, chwale męzkich czynów,
Tyś bozki ięzyk Sławian przechował dla synów.
Ja i za to uwielbiam moie przeznaczenie,
Że co możesz ia czuie, co czynisz ia cenie“.

3 kwietnia 24.

K. B.

Рукой Ганки сдѣлана приписка: „Kazim. Brodziński“, не позволяющая сомнѣваться въ авторѣ этого стихотворенія.

* * *

Пребываніе Бродзинскаго въ Прагѣ было кратковременно. Какъ свидѣтельствуеъ Челаковскій, онъ предполагалъ пребыть здѣсь недѣлю. ¹⁾ Поѣздка Бродзинскаго въ Италію неожиданно была прервана. 27 мая Челаковскій извѣщалъ уже Камарита о томъ, что „двѣ недѣли тому назадъ“ онъ получилъ письмо отъ Бродзинскаго изъ Карловыхъ Варовъ. Бродзинскій, какъ оказывается, доѣхалъ только до Флоренціи, разболѣлся въ пути и вернулся въ Чехію, лѣчиться въ Карловыхъ Варахъ. Письмо это, какъ слѣдуетъ заключать, должно было быть написано Бродзинскимъ въ началѣ мая. Такимъ образомъ, отъ времени выѣзда Бродзинскаго изъ Праги въ Италію до вторичнаго возвращенія его въ Чехію прошелъ бы приблизительно мѣсяць. Сообщая Камариту вкратцѣ содержаніе письма Бродзинскаго, Челаковскій нѣкоторыя строки его передаетъ весьма точно, какъ бы цитируя ихъ. „Cesta do Říma mu nehrubě posloužila. Došel do Florencie, tam se rozstonal, a jak píše, má, té cesty až po krk; česká voda při vřídle mu prý lépe chutná, než červené vlašské vino“, пишетъ Челаковскій. Эти строки какъ бы пѣликомъ взяты изъ сообщаемаго ниже письма, сохранившагося въ бумагахъ Фр. Л. Челаковскаго, только лѣтомъ минувшаго 1903 г. поступившихъ въ библіотечку Чешскаго Музея. Въ виду того, что до сихъ поръ оно нигдѣ

¹⁾ „Celý týden se tu zdrží“. Sebr. listy, 154.

еще не было напечатано въ полномъ видѣ, мы сообщаемъ его здѣсь въ точной копiи съ оригинала.¹⁾

I.

Karlsbad, 2 Lipca 1824.

Jm weissen Löwen, auf dem Markt.

Zdziwi cię zapewne, czcigodny Panie! że zamiast z Rzymu z Karlsbadu, z ziemi Czeskiéy przesyłam Ci serdeczne pozdrowienie. Tak chciały losy! Zdrowie moje niedozwoliło mi daley się zapuszczać, doiechałem tylko do Florencyi i na • tém, prawdę powiem, mam dosyć. Ruiny sławian więcéy mię obchodzą, niżeli Włoch. Za czerwone włoskie wino piię teraz wodę Karlsbadzką i myślę, że to iest pokarm naszéy spólnéy matki. Z serca dziękuie za odebrane w Wiedniu poezye Kollára, które mi tyle radości sprawiły, pozdrów go Panie odemnie, niech się nam mnożą podobni Poeci, niech się mnożą ci co słyszą, aby dzwięk piękny lutni nie przebrzmiał daremnie. Ja teraz przy wodach niewiele się trudnie książką i piórem, ale niecierpliwiy iestem doczekać się drugiego Tomu pieśni Sławiańskich, abym ie prędzey mógł moim czytelnikom udzielić. Jeżeli nie iestem za śmiały, proszę cię, dobry Panie! racz mi co udzielić, ieżeli iuż który arkusz wyszedł z druku, na teraz było by to dla mnie nayprzyjemniejszą rozrywką, coś kolwiek przełożyć i pżytém w czeskim ięzyky daley postąpić. Nigdy nie zapomnę naymilszych dni z podróży, które w Pradze między zacnemi Czechami przepędziłem, obym mógł tak na ich przyjaźń zasłużyć, iak iéy pragne, iak ią cenię.

W Karlsbadzie zostanę ieszcze naymniéy trzy tygodnie. Jeżeli będę tak szczęśliwy odebrać twoie wyrazy, będę wdzięczen nieskończenie.

Pozdrowienie i szczerą przyjaźń.

Kazimierz Brodziński.

Carlsbad. An Herrn Herrn Czelakowsky. Prag. Altstadt.
Graf Thunische Haus. № 578.

¹⁾ Часть этого письма и извлечение изъ сообщаемого ниже второго письма Бродзинскаго помѣщены были самимъ Челаковскимъ въ его хрестоматiи Všeslovanské počatečné čtení, částka I, 1850 str. 29.

Но страннымъ образомъ письмо это имѣетъ дату „2 Lirca“ (июля). Между тѣмъ письмо Челаковскаго, въ коемъ онъ цитируетъ письмо Бродзинскаго, дважды помѣчено датой: „27 máje 1824“, ¹⁾ и сомнѣній относительно времени написанія не должно, такимъ образомъ, возбуждать. Какъ свидѣтельствуется самъ Челаковскій, въ теченіе 1824 года онъ получилъ отъ Бродзинскаго единственное письмо изъ Карловыхъ Варовъ, ²⁾ и оно для насъ сохранилось въ числѣ весьма немногихъ уцѣлѣвшихъ обломковъ корреспонденціи Челаковскаго въ не возбуждающемъ сомнѣній оригиналѣ.

На просьбу Бродзинскаго прислать ему листы Славянскихъ народныхъ пѣсенъ Челаковскій отвѣтилъ, очевидно, немедленно. По крайней мѣрѣ во второмъ письмѣ къ Челаковскому Бродзинскій прямо упоминаетъ о польскомъ письмѣ своего пражскаго друга, полученномъ еще въ Карловыхъ Варахъ. Послѣ обычнаго періода карловарскаго лѣченія Бродзинскій покинулъ Чехію. Въ Прагѣ его ожидали, полагая, что черезъ Прагу онъ проѣдетъ на родину, ³⁾ но путь Бродзинскаго лежалъ въ Швейцарію, а оттуда во Францію. Только къ 1825 г. онъ вернулся въ Варшаву. Найдя дома нѣмецкое письмо Челаковскаго отъ 6 ноября 1824 г., Бродзинскій 13 января 1825 г. отвѣчаетъ ему тонкимъ замѣчаніемъ за нѣмецкій языкъ письма и сообщаетъ ему нѣкоторыя подробности о своемъ путешествіи и литературныхъ проектахъ. Изъ этого письма Бродзинскаго видно, что онъ писалъ Челаковскому послѣ приведеннаго выше письма (I), но лицо, которому онъ поручилъ передать письмо въ Прагѣ, очевидно, не доставило его по назначенію. Такимъ образомъ, мы имѣемъ точныя данныя относительно трехъ писемъ Бродзинскаго къ его пражскому другу. Приводимъ здѣсь этотъ интересный отвѣтъ на ноябрьское письмо Челаковскаго.

¹⁾ Sebr. listy, 158 и 159.

²⁾ Письмо къ Камариту отъ начала февр. 1825: „Z Karlových Varu, odkud mi *ponejprv a posledně vloni psal*, se odebral do Helvetska“... и пр. Далѣ приводитъ нѣсколько строкъ изъ второго сообщаемаго нами письма. Sebr. listy, 171.

³⁾ „Čekáme jej do Prahy, nejspíše nastoupí *túdyto cestu zpět do své vlasti*“. Sebr. listy, 160.

II.

z Warszawy d. 13 Stycznia 1825.

Szanowny Przyjacielu!

Otóż z długiéy wędrowki wróciwszy, zastaie Twój list datowany 6. Listopada, i po niemiecku pisany. Poznałem z niego, że mój odpis przez niepewnego oddawcę posłany nie doszedł, i za to ukarany zostałem listem niemieckim. Jeżeli nayprzód zechcesz mię ieszcze udarować odezwą, pisz po czesku albo po polsku, bo nie znać prawie, że Polakiem nie iesteś, gdy twój list Karlsbadzki odczytuie.

Od Warów Karłowych puściłem się ieszcze na wędrowkę do Szwaycaryi, z tamtąd przez Francją dopiero wróciłem oddać się moim zatrudnieniom i Muzom, a naywięcey przyaciółom, do których liczby rad ciebie, mój drogi, naypierwéy policzam. Niecierpliwie wyglądam drugiego Tomu pieśni Sławiańskich, racz mi donieść, czy wywdzie Tomik trzeci, który podobno ma i polskie zawierać. Nader ubogi zbiór tychże mogę ci tylko obiecać. Nieszczęścia wieśniaków Polskich, stan rycerski, zbytki dworskich ludzi i tym podobne okoliczności zniszczyły u nas te polne kwiaty naydelikatniejszey poezyi; cóżkolwiek bądź, pośle co zdołam z małym objaśnieniem, ieżeli ie do swoiéy przedmowy weielić raczysz. Ja pracuie nad długiem Poematem z Polskiéy Historyi, ale zaledwo nie płacę na was Czechów, żeście mi zburzyli moje niedość gruntowne zasady o Prozodyi, niemam nadziei, aby ią Polakom przywrócić można. Jeżeli tak dobrym będziesz przysłać mi drugi Tom twoiego dziełka, racz to sprawić prosto przez *Diligence* pocztowy, bo przez księgarnią Lwowską nie tylko iest wielkie opóźnienie, ale nadto niepewność. My tu z księgarnią Lwowską bardzo mało mamy stosunków, i to duzo było by z drogi. Jeżeli zaś masz w Pradze znajomość z Uniwersytecką Kancellaryą, naylepiéy byłoby pod pieczęcią Uniwersytecką przesłać wprost pod adresem: *An die königliche Warschauer Universität*, tak niezawodnie mię doydzie.. Pragnę z serca, aby się nasze związki listowne odnowiły,

bym wiedział o twoim zdrowiu i powodzeniu, a ile można o stanie Czeskiej Literatury, przyrzekając na wzajem podobną gotowość z méj strony. Teraz bardzo po powrocie zatrudniony, kończąc muszę mój krótki list z zapewnieniem serdecznej przyjaźni i szacunku.

Brodziński.

WW. Hance i Jungmanowi szczére pozdrowienie i życliwość.—
An Herrn Herrn Fr. L. Čelakowský Wohladelgeboren in Böhmen
à Prag.

Заключительныя строки этого письма, въ коихъ Бродзинскій выражаетъ горячее желаніе возобновить письменныя связи съ другомъ, чтобы знать о его здоровьѣ, житьѣ-бытьѣ и имѣть по возможности непосредственныя и столь авторитетныя сообщенія о чешской литературѣ, даютъ основаніе полагать, что переписка между ними продолжалась. Трудно допустить, чтобы Челаковскій послѣ столь торжественныхъ обоюдныхъ завѣреній въ расположеніи и дружбѣ отказался отъ сношеній съ всегда интереснымъ и полезнымъ варшавскимъ другомъ. Къ сожалѣнію никакихъ слѣдовъ этой переписки не сохранилось.

Въ 1826 г. Бродзинскій напечаталъ извѣстное письмо къ редактору Dziennika Warsz. (1826, Том III) о народныхъ пѣсняхъ и присоединилъ къ этому письму переводъ различныхъ славянскихъ пѣсень, взятыхъ имъ изъ изданія Челаковского¹⁾.

Спустя одиннадцать лѣтъ, въ 1835 г. Бродзинскій вновь посѣтилъ Карловы Вары. Больной и ослабленный, онъ искалъ исцѣленія у здѣшнихъ „чудотворныхъ водъ“²⁾. О томъ былъ ли онъ теперь въ Прагѣ, навѣстилъ ли онъ своихъ старыхъ друзей, мы не встрѣтили никакихъ указаній.

---

¹⁾ „Obdrželi jsme opět Dziennik Warszawski, kde v čísle Maj. 1826. se nalezá sbírka národních slov. písní překlád. z našich Brodzinským“.— такъ писалъ Челаковскій Камариту въ сент. 1826 г. Sebr. listy, 195.

²⁾ См. Rozmaitości (Lwowskie), 1835, № 38, str. 303: Wyjątek z listu z Karlowych Waru.

Вл. Францевъ.

... w tym celu ...
... w tym celu ...
... w tym celu ...

Wstęp

W tym celu ...
... w tym celu ...

... w tym celu ...
... w tym celu ...
... w tym celu ...

... w tym celu ...
... w tym celu ...
... w tym celu ...

... w tym celu ...
... w tym celu ...
... w tym celu ...

F
7062